

γράμμα

γράμμα, το, ουσ. [*<αρχ. γράμμα <γράφω>*], το γράμμα. **1.** η επιστολή: «είναι μέσα στη στενοχώρια του, γιατί δεν πήρε ακόμη γράμμα απ' το γιο του, που μπάρκαρε στα καράβια». (Τραγούδι: *περιμένω **γράμμα** σου να 'ρθει με λαχτάρα καρτερώ*). **2.** στον πλ. **τα γράμματα**, η μόρφωση, η μάθηση, η σπουδή, η παιδεία, η σοφία που υπάρχει αποθησαυρισμένη στα βιβλία: «μόνο με τα γράμματα θα μπορέσεις να γίνεις άνθρωπος». (Λαϊκό τραγούδι: *με μάλωνα ο δάσκαλος **τα γράμματα** να μάθω κι εγώ απ' τη μαστούρα μου δεν έβλεπα να γράφω*). **3.** η μια από τις δυο όψεις μεταλλικού νομίσματος όπου αναγράφεται η επίσημη ονομασία της χώρας και η αξία του, σε αντιδιαστολή με το κορόνα (βλ. λ.). **4.** οι τίτλοι και οι υπότιτλοι κινηματογραφικής ταινίας: «μόλις τέλειωσαν τα γράμματα, άρχισε το έργο || τα γράμματα, δε συμβάδιζαν με το διάλογο των ηθοποιών». Υποκορ. **γραμμάτακι, το** (βλ. λ.). (Ακολουθούν 44 φρ.)·

- *αγαπώ τα γράμματα, έχω έφεση για μόρφωση: «από μικρό παιδί αγαπούσε τα γράμματα»·*

- *άνθρωπος των γραμμάτων*, βλ. λ. [άνθρωπος](#)·

- *ανώνυμο γράμμα*, επιστολή στην οποία δεν αναγράφεται ο επιστολογράφος, στην οποία μας είναι άγνωστος ο επιστολογράφος: «δε δίνει ποτέ βάση σε ανώνυμα γράμματα». (Λαϊκό τραγούδι: *μου 'πανε το παρελθόν σου ότι είναι σκοτεινό ως και **γράμματα μου στείλανε ανώνυμα**, από δω και πέρα όμως κάτσε φρόνιμα*)·

- *από μικρός φαινότανε πως πήγαινε το γράμμα*, από την παιδική του ηλικία φαινότανε πως είχε την τάση να γίνει ομοφυλόφιλος. (Λαϊκό τραγούδι: *τι να σου πω, ρε Μπάτη μου, είσαι μεγάλο δράμα, **από μικρός φαινόσουν πως πήγαινες το γράμμα***). Συνών. *από μικρός φαινότανε πως αγαπά τα σύκα / από μικρός φαινότανε πως κάνει την κυρία*·

- *αρπάζω τα γράμματα*, έχω μεγάλη ευκολία στη μάθηση: «έτσι όπως αρπάζει τα γράμματα αυτό το παιδί, μια μέρα θα πάει πολύ ψηλά»·

- *γράφω με χρυσά γράμματα*, βλ. φρ. *χαράζω με χρυσά γράμματα*·

- *δε βγάζω τα γράμματα*, δεν μπορώ να διαβάσω ένα χειρόγραφο κείμενο, γιατί είναι πολύ κακογραμμένο: «όσο κι αν προσπάθησα να καταλάβω τι γράφει αυτό κείμενο, δε βγάζω τα γράμματα»·

- *δε βγάζω τα γράμματά του ή δεν τα βγάζω τα γράμματά του*, έχει τόσο κακό γραφικό χαρακτήρα, που δεν μπορώ να διαβάσω ένα χειρόγραφο κείμενό του: «μου 'στειλε ένα σημείωμα, αλλά δε βγάζω τα γράμματά του»·

- *δε σου γράφω γράμμα!* **α.** βρίσκομαι σε πολύ άσχημη ψυχολογική ή οικονομική κατάσταση: «μη με ρωτάς πως τα περνώ, γιατί δε σου γράφω γράμμα!». **β.** επίσης δίνεται ως απάντηση αποκαρδιωμένου ατόμου από τη ζωή του ή την πορεία των εργασιών του, στην ερώτηση κάποιου *πως πας; ή πως τα πας; ή πως πάνε τα πράγματα;* Από την εικόνα του ατόμου που δε γράφει σε κάποιον ένα γράμμα, για να μην αναφερθεί στις δυσκολίες που περνάει·

- *δεν είπε όλα τα γράμματα* (*ενν. ο παπάς, ο ψάλτης*), παρέλειψε ορισμένα χωρία κατά τη Θεία Λειτουργία: «ο παπάς δεν ένωθε καλά, γι' αυτό στη Λειτουργία της Κυριακής δεν είπε όλα τα γράμματα»·

- *δεν ξέρει γράμματα*, είναι αγράμματος: «του γράφω ένα γράμμα για το γιο του, που είναι φαντάρος, γιατί αυτός δεν ξέρει γράμματα»·

- *δεν τα παίρνει τα γράμματα*, δεν έχει ευκολία στη μάθηση: «αφού ο γιος σου δεν τα παίρνει τα γράμματα, γιατί δεν τον στέλνεις να μάθει μια τέχνη;»·

- *διαβάζει βουλωμένο γράμμα ή βουλωμένο γράμμα διαβάζει*, είναι πανέξυπνος, τετραπέρατος: «προσποιείται το χαζό, ενώ στην πραγματικότητα διαβάζει βουλωμένο γράμμα». Από τη συνηθεια που είχαν τις παλιότερες εποχές να κλείνουν και να σφραγίζουν με βουλοκέρι το φάκελο που περιείχε κάποια επιστολή. Πολλές φορές, λέγεται με

ειρωνική διάθεση, όταν, το άτομο για το οποίο γίνεται λόγος, λέει κάτι το αυτονόητο: «ο τάδε είπε πως, όποιος τρέχει πολύ με τ' αυτοκίνητό του, μπορεί να σκοτωθεί. -Βουλωμένο γράμμα διαβάζει». Συνήθως της φρ. προτάσσεται το *σώπα ρε*.

- διαβάζει κλειστό γράμμα ή κλειστό γράμμα διαβάζει, βλ. συνηθέστ. διαβάζει βουλωμένο γράμμα·

- διαβάζει σαν το γράμμα, λέγεται για ανάγνωση που γίνεται με μεγάλη αυτοσυγκέντρωση: «θέλει να 'ναι καλά ενημερωμένος, γι' αυτό διαβάζει την εφημερίδα του σαν το γράμμα». Από την εικόνα του ατόμου που διαβάζει με μεγάλη προσοχή την επιστολή που έχει λάβει, ιδίως από κάποιο αγαπημένο του πρόσωπο·

- είναι κορόνα γράμματα, βλ. λ. [κορόνα](#)·

- θα δεις πόσα γράμματα έχει η αλφαβήτα ή θα μάθεις πόσα γράμματα έχει η αλφαβήτα, βλ. λ. [αλφαβήτα](#)·

- θα σου δείξω πόσα γράμματα έχει η αλφαβήτα ή θα σου μάθω πόσα γράμματα έχει η αλφαβήτα, βλ. λ. [αλφαβήτα](#)·

- ιατρικά γράμματα, τα πολύ δυσανάγνωστα γράμματα: «γράφει με κάτι ιατρικά γράμματα κι άντε ύστερα εσύ να καταλάβεις τι λέει!». Από το ότι, όταν ο γιατρός γράφει κάποια συνταγή, τις πιο πολλές φορές μόνο ο ίδιος και ο φαρμακοποιός μπορούν να καταλάβουν το φάρμακο που συνιστά στον ασθενή του·

- καθαρά γράμματα, τα ευανάγνωστα: «δεν μπορούσα να καταλάβω τι μου έγραφε, γιατί δεν ήταν καθαρά τα γράμματα»·

- καμπούρη γράμματα! βλ. φρ. *χασάπη γράμματα(!)*·

- κατά γράμμα, επακριβώς, κυριολεκτικά: «θα εκτελέσετε τις εντολές μου κατά γράμμα»·

- κενό γράμμα, βλ. φρ. *νεκρό γράμμα*·

- κορόνα γράμματα, παιδικό τυχερό παιχνίδι, που παίζεται με μεταλλικό νόμισμα. Είναι φορές που παίζεται και από τους μεγάλους· βλ. και λ. *κορόνα*·

- μ' όποιον δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θα μάθεις, βλ. λ. [δάσκαλος](#)·

- μαζεύει γράμματα, είναι ετοιμοθάνατος: «όλοι στην οικογένεια είμαστε καλά, εκτός απ' τον παππού μας, που μαζεύει γράμματα»·

- μαθαίνω γράμματα, σπουδάζω, μορφώνομαι: «χτυπάει το κεφάλι του, που δεν έμαθε γράμματα κι έμεινε ξύλο απελέκητο». (Παιδικό ποίημα: *φεγγαράκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ, να πηγαίνω στο σχολειό, να μαθαίνω γράμματα, γράμματα σπουδάματα του Θεού τα πράματα*)·

- μαύρα γράμματα, ο σπουδαιότερος τίτλος των εφημερίδων, που παρουσιάζεται με κεφαλαία μαύρα γράμματα: «κάθε πρωί που περιμένω το λεωφορείο στη στάση, διαβάζω τα μαύρα γράμματα των εφημερίδων, που κρέμονται δίπλα στο περίπτερο»·

- μεγάλα γράμματα, αυτά που γράφονται κεφαλαία: «εδώ θα γράψεις τ' ονοματεπώνυμό σου με μεγάλα γράμματα»· βλ. και φρ. *μαύρα γράμματα*·

- μικρά γράμματα, αυτά που γράφονται μικρά, που δε γράφονται κεφαλαία, τα πεζά: «το πρώτο γράμμα του ονόματός σου θα το γράψεις κεφαλαίο κι όλα τα υπόλοιπα θα τα γράψεις με μικρά γράμματα»·

- νεκρό γράμμα, (ιδίως για νομοθετική ρύθμιση, επαγγελία κ.ά.) που δεν εφαρμόζεται στην πράξη, που δεν έχει κάποιο πρακτικό αποτέλεσμα: «οι κυβερνητικές εξαγγελίες για ρύθμιση του συνταξιοδοτικού έμειναν νεκρό γράμμα»·

- ξέρει γράμματα, είναι μορφωμένος: «όλοι στο χωριό, όταν έχουν κάποια απορία, συμβουλευούνται το δάσκαλο, που ξέρει γράμματα». (Λαϊκό τραγούδι: *εγώ δεν έχω πάει στο σχολείο και ούτε ξέρω γράμματα* πολλά, ξέρω όμως ένα κι ένα κάνουν δύο κι ότι τα φωνήεντα είναι εφτά).
- όπως λέν' τα γράμματα, όπως είναι γραμμένο, διατυπωμένο στα βιβλία: «ο Μεγαλέξαντρος υπήρξε μεγάλος στρατηλάτης, γιατί, όπως λέν' τα γράμματα, έφτασε μέχρι την άκρη του κόσμου». (Λαϊκό τραγούδι: *ο κουρσάτος φίλος σου θα σ' αφήσει γρήγορα και θα μείνεις κι απ' τους δυο τότε αμανάτι, θα 'σαι πια για κλάματα κι όπως λέν' τα γράμματα, πριν σου βγει το όνομα, πιο καλά το μάτι*).
- παίζεται η ζωή μου κορόνα γράμματα ή παίζω τη ζωή μου κορόνα γράμματα, βλ. λ. [κορόνα](#).
- παίρνω κατά γράμμα, υπολογίζω σοβαρά τα λεγόμενα κάποιου: «είναι πολύ θετικός άνθρωπος, γι' αυτό παίρνω κατά γράμμα ό,τι μου λέει».
- παίρνω τα λόγια του κατά γράμμα, βλ. λ. [λόγος](#).
- τα παίζω κορόνα γράμματα ή το παίζω κορόνα γράμματα, βλ. λ. [κορόνα](#).
- τα παίρνει τα γράμματα, έχει ευκολία στη μάθηση: «αφού τα παίρνει τα γράμματα το παιδί, είμαι διατεθειμένος να τον στείλω στο εξωτερικό να συνεχίσει τις σπουδές του».
- τα ρίχνω κορόνα γράμματα ή το ρίχνω κορόνα γράμματα, βλ. λ. [κορόνα](#).
- το πάει το γράμμα, δέχεται να υποστεί κατά καιρούς τη σεξουαλική πράξη, χωρίς να είναι πούστης: «το ξέρω ότι είναι παντρεμένος, αλλά επίσης ξέρω πως κάπου κάπου το πάει το γράμμα». *Συνών τον πίνει τον καφέ*.
- τώρα στα γεράματα μάθε γέρο γράμματα, βλ. λ. [γεράματα](#).
- χαράζω με χρυσά γράμματα, εντυπώνω καλά στη μνήμη μου σπουδαίο ιστορικό γεγονός ή πρόσωπο, που δεν πρέπει να ξεχαστεί: «η ιστορία χάραξε με χρυσά γράμματα το έπος του 1940».
- χασάπη γράμματα! καζούρα, διαμαρτυρία των θεατών στις αίθουσες των λαϊκών κινηματογράφων, που απευθυνόταν στο μηχανικό του κινηματογράφου, όταν σε ξενόγλωσση ταινία σταματούσαν ή αργούσαν να πέσουν οι υπότιτλοι, ή όταν λόγω λογοκρισίας (παλιότερα) ήταν κομμένη η επίμαχη ερωτική σκηνή.
- ψιλά γράμματα, **α.** είναι πολύ δύσκολο να μάθει, να κατανοήσει ή να αποκτήσει κανείς κάτι: «μπορείς να μου πεις, σε παρακαλώ, γιατί τα τελευταία χρόνια οι πολιτικοί κοροϊδεύουν το λαό; -Μην ασχολείσαι μ' αυτά τα πράγματα, γιατί είναι ψιλά γράμματα για σένα». (Λαϊκό τραγούδι: *ένας Αρμένης φιλαράκος που 'ξερε πράματα* πολλά, μου είπε πως η ευτυχία μοιάζει με **γράμματα ψιλά**). Από το ότι τα ψιλά γράμματα είναι πολύ δύσκολο να τα διαβάσει κάποιος ώστε να καταλάβει το νόημά τους. **β.** λέγεται για κάτι ασήμαντο, μηδαμινό: «γι' αυτόν τον εφοπλιστή μερικά εκατομμυριάκια είναι ψιλά γράμματα». Από το ότι οι ασήμαντες ειδήσεις στις εφημερίδες, αναφέρονται σε μονόστηλο και σε μια από τις τελευταίες σελίδες. **γ.** όροι συμφωνητικού που χρησιμοποιούνται σε βάρος του καταναλωτή, του αγοραστή, ιδίως στη σύναψη δανείου με τράπεζα: «πριν υπογράψεις οποιαδήποτε συμφωνία, να διαβάζεις καλά τα ψιλά γράμματα του συμφωνητικού». Από το ότι οι όροι αυτοί είναι τυπωμένοι με πολύ μικρά γράμματα, πράγμα που αναγκάζει τον αγοραστή να μην τα διαβάζει.